

Vasileios Syros: *Die Rezeption der aristotelischen politischen Philosophie bei Marsilius von Padua. Eine Untersuchung zur ersten Diktion des Defensor Pacis.* Studies in Medieval and Reformation Traditions 134. Leiden & Boston: Brill, 2007. 364 s.

Vasileios Syroksen tutkimus Aristoteleen poliittisen filosofian reseptiosta Marsilius Padovalaisella keskittyy Marsiliuksen nimekkäimmän, kolmiosaisen teoksen *Defensor Pacis* ensimmäiseen osaan. Metodisena pyrkimyksenä on tutkia sitä, miten Marsilius ottaa ja käyttää Aristoteleen erityisesti *Politiikka*-teoksessa ilmaisemia keskeisiä argumentteja. Ydinkysymykseksi nousee Marsiliuksen etäännyminen Aristoteleelle ominaisesta tavasta tarkastella poliittista yhteisöä teleologisesta näkökulmasta ja kulkeminen sen sijaan kohti vaikuttavia syitä. Syros toteaa kahden kirjoittajan erilaiset pyrkimykset: stageiralainen etsii laajan empirisen aineistonsa nojalla parasta poliittisen elämän mallia ja padovalainen tarjoaa poleemisesti värittyneen kirjoituksen poliittisen epävakauden ratkaisemiseksi tilanteessa, jossa kirkko haluaa osallistua maallisen vallan käyttöön.

Syroksen perusteellinen tutkimus Aristoteleen merkityksestä Marsiliuksen ajattelussa täyttää yllättävää aukkoa laajan Marsilius-tutkimuksen piirissä. Tutkijan tarkastelun uutuutta

lisää laaja ymmärrys reseptiosta, jonka hän hahmottaa neljän kehän kautta. Ytimestä, ensimmäisestä kehästä, kahden kirjoittajan tekstien vertailusta käsin Syros antaa vivahteita – paikoin voimakkaita modifiointeja – toisinaan kuultuihin käsityksiin Aristoleesta Marsiliuksen auktoriteettina. Toisena kehänä on tutkia ajatusten käsittelyä Marsiliuksen lähikontekstissa, Pariisin yliopiston vaikutuspiirissä ja Aristoteleen teosten kommentaareissa. Kolmas kehä, historiallinen tausta, suuntautuu Italian yhteisöllisesti hallittuihin kaupunkivaltioihin (erityisesti Padua) ja niiden hallintaa koskeviin kirjoituksiin. Neljäs kehä aukaisee näkymiä ajan juutalaiseen ja islamilaiseen ajatteluun lähteenä, joka on kenties vaikuttanut Marsiliuksen käsityksiin. Huomionarvoista on, että Syroksen tehtävänasettelua ohjaa tietoisuus Marsiliuksen lääketieteellisistä perusopinnoista ja että hän vertaa Marsiliuksen organistista käsitystä poliittisesta yhteisöstä relevanttiin lääke- ja luonnontieteelliseen kirjallisuuteen.

Teos rakentuu kolmesta pääosasta: elämäkerrallinen tausta, metodologiset perusoletukset ja poliittisen teorian periaatteet. Elämäkerralliseen taustaan kuuluu Ludwig Bayerilaisen hoviin päättyvän Marsiliuksen elämän vaiheiden kuvauksen lisäksi jakso 'intellektuaalinen ympäristö', joka hahmottaa lyhyesti Peter Abanolaisen, Paduan yliopiston luonnontieteellisen tutkimuksen edustajan, sekä Johannes Jandunilainen, Pariisin averrolaisen ajattelun edustajan elämää. Toinen, metodologinen jakso käsittelee Marsiliuksen tiettyä vastakkaisuutta Aristoteleen teleologian kanssa sekä lääketieteellistä taustaa. Kolmannen, teoksen laajimman osan otsakkeet paljastavat kokonaisvaltaisen kiinnostuksen Marsiliuksen poliittista ajattelua kohtaan: poliittisen yhteisön synty, yhteisön organisaatio, oppi valtiomuodosta, oppi laeista, yhteisön hallinto.

Teoksen sinänsä selkeän rakenteen avautumista lukijalle ei olisi haitannut, jos kirjoittaja olisi perustellut edes lyhyesti kussakin kolmessa osassa käsittelemiensä teemojen valintaa Marsilius-tutkimusta, ehkä myös Marsiliuksen kokonaistuotantoa vasten. Tutkijan painottaminen Aristoteleen ajattelun vaikutuksen selvittelyyn ja kiinnostus filosofisiin ja metodologisiin seikkoihin voi tosin oikeuttaa eräitä hiljaisia tarkastelukulmien painoituksia ja rajauksia, kuten Paduan yhteisöllisen hallintamuodon nousu kontekstiin ja Marsiliuksen mahdollisten imperiumia koskevien intressien ja oikeusopin vastaava sivuuttaminen. Kanonisen oikeuden lisäksi mahdolliset raamatulliset taustat ovat poissa. Johdannossaan Syros kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, mitenkä Aristoteleen ajatusten keskiaikainen reseptio sekoittui muihin lähteisiin kuten roomalaiseen oikeuteen ja kristillisiin oppeihin. Hän ei sulje pois mahdollisuutta, että roomalaisen oikeuden ja sen pohjalle rakentuvan keskiaikaisen oikeusopin olettamuksia voi olla Marsiliuksen ajattelussa.

Syroksen tutkimuksen tuoreutta tosin lisää se, ettei hän antaudu pitkällisiin keskusteluihin Marsiliuksen ajatteluun suuntautuneen tutkimuksen kanssa, vaan etenee oman kehikkonsa mukaan. Näin opimme paljon Marsiliuksen ja Aristoteleen suhteesta, ja etemme avautuu laajoja näkymiä ajan intellektuaaliseen elämään. Huomattava pitkä lähdeluettelo ei ole näennäinen, vaan tutkija ilmaisee lyhyesti teoksensa kullasa tuntevansa tutkimusperinteen. Teokselle luonteelliset viitteet laajoina (latinankielisine) sitaatteineen ja

bibliografisine viitteineen herättävät paikoin kysymyksen, millainen lukijakunta Syroksella on ollut mielessä. Viitteet, jotka edelleen laajentavat kontekstia ja Aristoteles-reseptiota (esim. Bartolus Sassoferolainen, viite 116, s. 199), saattavat kuitenkin jäädä irrallisiksi itse argumentin kuluksi, ja näin informaatiota uhkaa kadota, varsinkin kun nimi- ja asiahakemistot jäävät suppeiksi (erityisesti erinäisiin, moneen kertaan esitettyihin bibliografisiin tietoihin nähden). Kontekstin kirjoittajien laaja skaala ja käsiteltävien asioiden moninaisuus huomioonottaen on kyllä ollut ystävällistä tarjota bibliografisia viitteitä ja helpottaa näin lukijassa mahdollisesti heräävää kiinnostusta kulkea lähemmäs vaikkapa kysymystä astrologian merkityksestä poliittiselle ajattelulle tai keskiajan islamilaista ja juutalaista ajattelua.

Vasileios Syroksen kiinnostus suuntautuu Marsiliuksen poliittisen ajattelun motiivien selvittelyyn. Hänen yllä mainittu viisi näkökulmaansa Marsiliuksen poliittisen teorian periaatteisiin tarjoavat Marsilius-tutkimusta vasten yllättävän hyödyllisiä peruskartoituksia. Kontekstin myötä nousevien uusien näkökulmien lisäksi mukaan mahtuu sekä tuttuja ongelmia että kiisteltäviä kohtia. Nostan yhden esimerkin, paljon puhuttaneen ongelman, mitä Marsilius tarkoittaa nostaesään vaihtoehdoksi lainsäätäjälle, kansalaisten yhteisölle (*civium universitas*) sen 'vahvemman osan' (*valencior pars*).

Syros toteaa ytimekkäästi termin *valencior pars* merkitystä painotetun kahteen suuntaan, joko kohti enemmistöperiaatetta, kansalaisten enemmistön tekemiä ratkaisuja, tai kohti ajatusta, että käyttäessään termiä Marsiliuksen mielessä saattoi olla kansalaisten arvoltaan tärkeämpi osa. Nähdäkseni Syros vie termiä koskevaa keskustelua eteenpäin erottaessaan sen kaksi eri käyttöä: Marsilius edellyttää enemmistön yksimielisyyttä puhuessaan yhteisön perustamisesta samoin kuin puhuessaan – Aristoteleeseen nojaten – välttämättömyydestä, että enemmistön täytyy tahtoa yhteisön säilymistä. Kun taas silloin kun *valencior pars* samaistuu lainsäätäjään muulloin, Syros ei usko Marsiliuksen tarkoittaneen silkkaa enemmistöperiaatetta, mihin tulkintaan on helppo yhtyä. Syros jatkaa kvaliteetin ja kvantiteetin käsittelyä Aristoteleen avulla, mikä johtaa hänet perusteelliseen pohdintaan kokoontuneen joukon suvereniteetin erilaisesta ymmärryksestä näillä kahdella. Marsilius saa stageiralaiselta keskeisiä ajatuksia joukon viisaudesta sen yksittäisiin jäseniin nähden, mutta tulkitsee joukon laajemmin ja myönteisemmin kuin Aristoteles. Uutena argumenttina liittyen siihen, miksi kansalaiset noudattavat lakia, Marsilius nostaa sen, että kansa tai sen 'vahvempi osa' on itse säätänyt lain; Syros puolestaan korostanee uutuutena, että samasta syystä – selkeästi Aristoteleestä eroten – Marsilius on jopa valmis kannattamaan vähemmän hyödyllistä lakia!

Esimerkiksi termin *valencior pars* tulkinta on kohta, joka on usein suunnannut tutkijoiden huomion kanonisen oikeuden termiin 'suurempi ja viisaampi osa' (*maior et sanior pars*), termiin, jonka tiedetään esiintyneen myös Paduan säädöksissä. Vasileios Syros myöntää, että Marsilius olisi voinut perustaa ymmärryksensä 'kansalaisten yhteisön' suvereniteetista pitkään juridiseen traditioon ja että itse termi *civium universitas* saattaa läheta juridista perusoanaa. Hän tyytyy kuitenkin muutamaan ulkokohtaiseen viittaukseen juridisen taustan ja kontekstin merkityksestä ja keskittyy tutkimaan Marsiliuksen

argumentaation perussävyn aristotelisuutta. Aiheen rajaus lienee hyväksyttävää. Osin termiin *valencior pars* liittyen Syros mahdollisesti korostaa teoksen kulussa liian ongelmattomasti ajatusta, että Marsiliuksen oppi on mielekästä ymmärtää myöhäiskeskiajan Italian historiallispoliittisia oloja vasten; tiettyä ylilyöntiä kuitenkin tasapainottaa koko teoksen johtopäätöksissä annettu myönnytys käsityksen tämän hetkisestä spekulatiivisuudesta ja tarpeesta kartoittaa kattavasti uudelleen, miten Marsiliuksen poliittinen ajattelu ja Italian yhteisöllisesti hallittujen kaupunkivaltioiden malli suhtautuvat toisiinsa. Annettu katsaus Italian *podestà*-kirjallisuuteen on varsin hyödyllinen. Johtopäätöksissään Syros on kauttaaltaan maltillinen.

Aidosti historiallisesta ja intellektuaalisesta kontekstista lähtevänä teoksena Syroksen tutkimus tulvehtii mielenkiintoisia näkökulmia kuten analogiat poliittisen yhteisön lainsäätäjistä (*legislator humanus*) sieluna ja hallituksesta sydämenä. Syros osoittaa esimerkiksi, miten Marsiliuksen oppi sielusta johtaa hänet siihen keskiäikaisessa kontekstissa radikaaliin ajatukseen, että *legislator humanus* on kuninkaan yläpuolella. Vanhaa, erityisesti Aristoteleen edustamaa poliittista ajattelua vasten Syroksen tutkimuksen ytimekäs ilmaisu saa lukijan paikoin hätkähtämään Marsiliuksen ”modernia” ajattelua: esimerkiksi ystävyyden sijasta laki korostuu poliittista yhteisöä sitovana elementtinä, ja lain legitimitietin kriteerinä painottuu sen oikeamielisyyden sijasta sen hyväksyttävyyden ja säätämisen tapa.

Syroksen teoksen otsikko on tavallaan kapea-alainen, mutta kuitenkin täsmällinen: hänen tapansa tutkia Aristoteleen ajatusten reseptiota on asetettu vaativasta historiallisen kontekstin ymmärtämisestä käsin. Näin esimerkiksi Marsiliuksen yhteydessä usein kuultu anakronistisuus (kuten ”tasavallan kannattaja”) on poissa. Tutkijan kulkeminen monien intellektuaalisten traditioiden pariin ilmaisee aitoa historian tutkijan ja filosofin otetta, jota kuvastaa myös tutkijan oma arvio saavutuksistaan: tutkimus on voinut tarkastella kaikkia esiin nostettuja traditioita vain etäältä.

Kysymyksiä, joita Vasileios Syros on lähestynyt kontekstillaan, hän nostaa myös luetteloonsa, mitä Marsilius-tutkimus kaipaa jatkossa. Tutkijan perinpohjaisuutta ilmaisee esimerkiksi halu edesauttaa Marsiliuksen välittömien olettamusten ymmärtämistä jatkotutkimuksella niin, että verrattaisiin syvällisemmin Aristoteleen *Politiikka*-teoksen originaalin suhdetta siihen Marsiliuksen tiettävästi käyttämään versioon, jonka W. Moerbekelainen valmisti latinaksi (ei voida todentaa, että Marsilius olisi käyttänyt kreikkalaista originaalia). Helppo on yhtyä siihen Syroksen jatkotutkimukselle antamaan tehtävään, että on suorastaan perustavaa vertailla *Defensor Paciksen* ensimmäisen ja toisen (kirkkoa koskevan) kirjan keskeisiä periaatteita.

Vaikka Syros nyt rajoittuikin lähinnä ensimmäiseen *Defensor paciksen* kirjaan, jossa Aristoteleelta saadut vaikutteet ovat laaja-alaisimmat, hän on kiistatta nostanut Marsiliuksen poliittisesta ajattelusta käytävää keskustelua ja antanut korkeatasoisen mallin aidon historiallisen kontekstin asettamisesta. Tutkimus puolustaa hyvin paikkaansa ansiokkaana Marsilius-tutkimuksena muutaman viime vuoden aikana uudelleen virinneen Marsiliukseen suuntautuvan kiinnostuksen parissa.